

MINISTERIET

SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

UDVENDIG OVERFLADEBEHANDLING

FAGLIGE RETNINGSLINJER FOR BYGGESAGER OM
UDVENDIG MALING OG FARVESÆTNING

INDHOLD

INTRODUKTION	3
SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS PRAKSIS	4
Praksis.....	4
Støttemuligheder.....	5
ANSØGNINGENS INDHOLD	6
Fuldmagt.....	6
Budgetskema.....	6
SAGSBEHANDLINGEN	8
FAGLIG BAGGRUNDSVIDEN	10
Pigmenter og farver.....	10
Målematerialers tekniske egenskaber	10
Historisk farvesætning.....	10
Målematerialer.....	11
Hvidtekalk og kalkfarver.....	11
Linoliemaling.....	12
Temperafarver	12
Kaseinfarve	12
Træbjærevær.....	12
Silikatmaling.....	13
Cementpulver.....	13
Plast- og akrylmaling.....	13
Anti-graffiti systemer.....	13
PRINCIPIELLE AFGØRELSE OG UDTALELSER	15
EKSEMPLER PÅ BETINGELSER	16
KILDER	17
LÆSEVEJLEDNING	18

Udgivet af

Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv, Fredede Bygninger

Redaktion

Lisa Marie Gerdes, Luna Dyre, Eva Sievert Asmussen, Slots- og Kulturstyrelsen

Forsidebillede

Slots- og Kulturstyrelsen

Publiceret december 2020

ISBN: 978-87-93942-23-3 (pdf)

EAN: 9788793942233

1

INTRODUKTION

Slots- og Kulturstyrelsens bygningsfredningsmyndighed har udarbejdet en række faglige retningslinjer for behandling af byggesager på de fredede bygninger i Danmark.

I retningslinjerne har vi nedskrevet vores praksis for at sikre en ensartet og gennemsigtig forvaltning.

Vi har udarbejdet de faglige retningslinjer som et værktøj til sagsbehandling for styrelsens medarbejdere.

De faglige retningslinjer henvender sig endvidere til fagfolk, myndigheder, ejere og andre særligt interesserede.

HER KAN DU LÆSE MERE

Læsevejledning til de faglige retningslinjer findes bagerst i dokumentet.

Mere information om bygningsbevaring og restaurering kan findes i Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade om restaurering og bygningsbevaring.

De faglige retningslinjer for behandling af sager om udvendig overfladebehandling kan desuden med fordel læses i sammenhæng med de faglige retningslinjer vedrørende indvendig overfladebehandling, farveundersøgelser, murede huse og bindingsværk.

HENVISNING

Find bygningsfredningsloven på retsinformation.dk

Find Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade på slks.dk

Find flere faglige retningslinjer på slks.dk

- Indvendig overfladebehandling
- Farveundersøgelser
- Murværk
- Bindingsværk

2

SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS PRAKSIS

Slots- og Kulturstyrelsens praksis er baseret på faglig viden om arkitektur, bygningskultur, byggeteknik og kulturhistorie. Desuden kan vores praksis være bestemt af udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn og principielle afgørelser fra Kulturministeriets departement. Endelig er vores praksis baseret på erfaringer fra fredningsgennemgangen 2010-2016.

Efter forvaltningsretten træffer vi altid afgørelse efter en konkret vurdering af den enkelte ansøgning.

PRAKSIS

Slots- og Kulturstyrelsens generelle praksis for behandling af sager om udvendig overfladebehandling på de fredede bygninger er følgende:

Malematerialer

Udvendig maling og farvesætning har både teknisk og æstetisk betydning for en fredet bygning. Slots- og Kulturstyrelsen stiller derfor som udgangspunkt krav til valg af udvendig malingstype og farvesætning.

Man kan som udgangspunkt ikke forvente at få tilladelse til at anvende plast- eller akrylmaling på overflader, som i forvejen malet med ældre malematerialer.

Endvidere er Slots- og Kulturstyrelsen meget tilbageholdende med at meddele tilladelse til at male en bygning med silikatmaling, hvis den ikke tidligere har været malet med silikatmaling. En tilladelse gives som udgangspunkt kun til facader, der udsættes for meget luftforurening. Der kan være i meget trafikerede områder og på overflader med cementpuds, som f.eks. sokler eller skorstenspiber. Det vil i udgangspunktet være en betingelse for tilladelsen, at der ikke blandes plastbinder i malingen.

Kalkede overflader skal som udgangspunkt bevares.

Slots- og Kulturstyrelsen stiller som udgangspunkt ikke krav om, at der skal males med ældre malematerialer på en fredet bygning, der i forvejen er malet med plast- eller akrylmaling, medmindre en totalafrensning i forvejen er påkrævet.

I forbindelse med et større byggeprojekt, f.eks. restaurering af en bygning hvor nyere overflader afrenses, vil vi som udgangspunkt stille krav om, at der efterfølgende skal anvendes ældre malematerialer.

ORDFORKLARING

I denne retningslinje dækker begrebet 'ældre malematerialer' over kalkning og malingstyper, som man har haft tradition for at anvende i Danmark.

ORDFORKLARING

Stilart kan aflæses i en bygnings arkitektur. Typiske stilarter i Danmark er renæssancen, barokken, klassicismen, historicismen og nyklassicismen.

Farvesætning

Slots- og Kulturstyrelsen stiller som udgangspunkt krav til, at en udvendig farvesætning passer til bygningens alder og stilart.

Ved ønske om udvendig farveændring kan vi stille krav til, at den ønskede farvesætning er historisk begrundet f.eks. ved at undersøge historiske farvelag på den pågældende bygningsdel, gerne suppleret med ældre fotos/tegninger/malerier. Kan der ikke foretages en farveundersøgelse, f.eks. pga. en tidligere afrensning, skal bygningen farvesættes på baggrund af viden om typiske farver fra perioden (stilarten).

Slots- og Kulturstyrelsen kan stille krav om, at der udføres en farveundersøgelse, og at bygningen farvesættes i henhold til denne, hvis det vurderes at have væsentlig betydning for bygningens fredningsværdier.

STØTTEMULIGHEDER

Der kan ydes støtte til farveundersøgelser, som udføres af en konservator, hvis styrelsen vurderer, at undersøgelsen vil kunne give relevant viden og belyse bygningens historie.

Der kan efter en konkret vurdering ydes støtte til at retablere en oprindelig farvesætning, hvis styrelsen vurderer, at farvesætningen har væsentlig betydning for bygningens fredningsværdier.

Der kan ydes støtte til detailarbejder vedr. særlig bemaling som ådring, marmorering, restaurering af særlige bemalinger, reablering af særlige farvesætninger, dekorationer eller inskriptioner fra tidligere anvendelse etc.

For at komme i betragtning til støtte må bygningsarbejderne ikke være igangsat.

HENVISNING

Find bygningsfredningsloven på retsinformation.dk

Læs mere om fredningsværdier i kapitlet om [sagsbehandlingen](#) under afsnittet fredningsværdier.

3

ANSØGNINGENS INDHOLD

Dette kapitel redegør for, hvad en ansøgning typisk skal indeholde, for at sagen er tilstrækkeligt oplyst og kan behandles af Slots- og Kulturstyrelsen.

Slots- og Kulturstyrelsen forholder sig til, om ansøgningsmaterialet indeholder de nødvendige oplysninger, for at vi kan træffe afgørelse i sagen. Hvis vi vurderer, at der kun mangler få oplysninger, vil vi typisk anmode om supplerende materiale. Hvis vi vurderer, at en større del af ansøgningsmaterialet mangler, giver vi typisk afslag på uoplyst grundlag. Ansøger er i de tilfælde nødt til at indsende en ny, fuldt oplyst ansøgning.

HVAD SKAL ANSØGNINGEN INDEHOLDE?

Ansøgning om	Indhold
Malearbejde	- Fotografier af eksisterende forhold - Beskrivelse af eksisterende malingstype - Beskrivelse af ønsket malingstype - Beskrivelse af evt. afrensningsmetode
Farvesætning	- Fotografier af eksisterende forhold - Beskrivelse af nuværende farvesætning - Beskrivelse af ønsket farvesætning (såfremt huset er sammenbygget, skal huset vises i sammenhæng med nabohusene) - Belæg for ønsket farvesætning (farveplan), evt. farvearkæologisk undersøgelse - Beskrivelse af evt. afrensningsmetode

FULDMAGT

Hvis ansøgeren ikke er ejer af bygningen jf. Tingbogen, skal der vedlægges en gyldig fuldmagt fra bygningens ejer.

Ved fredede bygninger, der er opdelt i ejerlejligheder betyder det, at der skal foreligge en fuldmagt fra ejerforeningen.

Det skal fremgå af fuldmagten, hvem der udsteder fuldmagten, og hvem fuldmagten er udstedt til. Fuldmagten skal være dateret. Det skal klart fremgå, hvilke bygningsarbejder, fuldmagten gælder.

Fuldmagten skal være udstedt til den person eller virksomhed, der søger om tilladelse til at udføre bygningsarbejder på den fredede bygning.

BUDGETSKEMA

Man ansøger om tilskud ved at vedlægge et udfyldt budgetskema til ansøgningen.

HENVISNING

Find Slots- og
Kulturstyrelsens
budgetskema på slks.dk

Budgetskemaet skal indeholde stamoplysninger om den fredede bygning samt oplysninger om bygningens ejer. Budgetskemaet skal også indeholde oplysninger og prisoverslag over de forventede omkostninger ved bygningsarbejderne. Ofte vil der forekomme bygningsarbejder, som ikke er støtteberettigede, og det er derfor vigtigt at opliste de forskellige udgifter separat.

4

SAGSBEHANDLINGEN

Dette kapitel beskriver en række parametre, som Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og opvejer til at træffe en afgørelse i den enkelte sag.

FREDNINGSVÆRDIER OG SIGNIFIKANS

I behandlingen af byggesager, foretager Slots- og Kulturstyrelsen først en vurdering af bygningens bærende fredningsværdier og en vurdering af bygningens signifikans.

Bærende fredningsværdier

Vi vurderer, om de ansøgte arbejder understøtter og opretholder bygningens bærende fredningsværdier.

Der kan f.eks. knytte sig bærende fredningsværdier til en bygnings kalkede facader, den oprindelige/ældre farvesætning og dekorative bemalinger.

FREDNINGSVÆRDIER KORT FORTALT

De bærende fredningsværdier er summen af en bygnings arkitektoniske, kulturhistoriske og miljømæssige værdier. De bærende fredningsværdier udgør bygningens særlige og umistelige værdier. De bærende fredningsværdier skal være synlige og håndgribelige bygningselementer.

Signifikans

Herudover vurderer Slots- og Kulturstyrelsen bygningens signifikans. Generelt vil en høj signifikans medføre en forholdsvist restriktiv forvaltning. Bygninger med en lav signifikans vil typisk medføre en mindre restriktiv forvaltning.

Vurderingen af bygningens signifikans sker på baggrund af en vurdering af:

- Bygningens autenticitet
- Bygningens integritet

SIGNIFIKANS KORT FORTALT

Signifikans er et udtryk for bygningens betydning set i forhold til andre fredede bygninger af samme type. Signifikans vurderes ud fra sjældenhed, kvalitet og bevaringstilstand.

MALINGSTYPE

Slots- og Kulturstyrelsen vurderer, om den ansøgte malingstype har nogle tekniske og æstetiske egenskaber, som understøtter bygningens oprindelige materialeholdning og bygningens oprindelige tekniske egenskaber.

ORDFORKLARING

Autenticitet er et udtryk for bygningens ægthed. Både oprindelige og senere tilkomne bygningsdele indgår i vurderingen af bygningens autenticitet.

Integritet er et udtryk for, hvor helstøbt bygningen fremstår i sig selv og i forhold til omgivelserne.

I vurderingen tages der højde for, om der er særligt vanskelige forhold, der kan få betydning for om, at der anvendes en anden malingstype, f.eks. silikatmaling frem for kalk.

Vi er desuden opmærksom på, om der er redegjort for, om det er muligt at male med det ønskede malemateriale. F.eks. skal pudslaget være helt tørt ved anvendelse af linoliemaling.

FARVESÆTNING

Ved ansøgninger om farveændring vurderer Slots- og Kulturstyrelsen, om der knytter sig arkitektonisk eller kulturhistorisk værdi til bygningens eksisterende farvesætning. Det kan f.eks. være, hvis farvesætningen er udtryk for en bestemt stilart, som har betydningen for bygningens historie, eller hvis bygningen er farvesat på en bestemt måde ved opførslen.

Styrelsen vurderer, om den ønskede farvesætning understøtter bygningens arkitektur, type og alder.

5

FAGLIG BAGGRUNDSVIDEN

Formålet med dette kapitel er at introducere læseren til væsentlige dele af den faglige baggrundsviden, som ligger til grund for Slots- og Kulturstyrelsens behandling af byggesager om udvendig overfladebehandling, maling og farvesætning.

Der kan i dette kapitel forekomme beskrivelser af tekniske løsninger og bygningsdele, som ofte ikke er hensigtsmæssige at anvende i de fredede bygninger. Vi har valgt at beskrive et udvalg af disse løsninger, for at give læseren forståelse for hvilke erfaringer, der ligger bag vores praksis.

Yderligere baggrundsviden kan findes i Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade.

PIGMENTER OG FARVER

Siden oldtiden har man indsamlet naturlige pigmenter fra jord og planter, som man har brugt til dekoration. Pigmenter fra jorden kaldes mineralske farvestoffer. De mineralske farvestoffer udgør tilsammen den klassiske jordfarveskala, der består af 25 forskellige pigmenter. Desuden findes der 10 klassiske blandingsfarver, som er en blanding af nogle af de 25 jordfarver.

Siden renæssancen har man kunnet fremstille kunstige pigmenter, som først og fremmest blev anvendt i kunsten. Under industrialiseringen opfandt man et stort antal kunstige pigmenter, som blev mulige at fremstille i større mængder, hvilket gjorde dem mindre kostbare. Derfor fik de kunstige pigmenter også anvendelse i arkitekturen.

MALEMATERIALERS TEKNISKE EGENSKABER

En bygning udført i traditionelle materialer som mursten, kalkmørtel, kalkpuds, træ og linoliemaling på træ har ofte gode fugttekniske egenskaber, idet materialerne er diffusionsåbne. Det kan være skadeligt for en bygning at anvende materialer, der ikke er diffusionsåbne.

Ved at anvende diffusionsåbne malematerialer, kan man opretholde fugtbalancen i en bygning,

Plast- og akrylmaling samt de fleste lakker er ikke diffusionsåbne og kan ikke fjernes igen uden at fjerne et eventuelt pudslag eller tapet.

HISTORISK FARVESÆTNING

Der kan knytte sig arkitektonisk værdi til en bygnings udvendige farvesætning, hvis farvesætningen – og eventuelle dekorationer – fortæller om periodens kulturhistorie eller i sig selv udgør en væsentlig del af bygningen som arkitektonisk værk. Således kan en bygnings farvesætning i sig selv besidde lige så væsentlige fredningsværdier som en bygningsdel.

ORDFORKLARING

Farvepalette dækker over en sammensætning af farver der varierer inden for samme nuance og tone.

Gennem forskellige perioder i stilhistorien har forskellige farvepaletter været på mode og domineret farvesætningen af vores bygninger. Modefarverne afspejler til dels en teknologisk udvikling, f.eks. blev relativt mange pigmenter først opdaget eller opfundet under industrialiseringen.

Varierende farvemode gennem tiden gør det muligt at sammensætte paletter, der viser de typiske farver fra en periode. Se bl.a. det stilhistoriske farvekort, der er udviklet i samarbejde mellem Nationalmuseet og Flügger Farvehandel. Det kan give en indikation af hvilke farver, der er typiske for en given ældre bygning fra hhv. rokokoen (1740-1780), klassicismen (1780-1850), historicismen (1850-1900) og den tidlige modernisme, primært gældende for byhuse (1930-1945).

For at kunne farvesætte en bygning i tidligere eller oprindelig farver udføres en farvearkæologisk undersøgelse.

MALEMATERIALER

Nedenfor er oplistet de mest gængse malematerialer, der forekommer på bygninger i Danmark.

De traditionelle malematerialer omfatter bl.a.:

- Hvidtekalk og kalkfarver
- Linoliemaling
- Temperafarver
- Kaseinfarve
- Lak
- Træbjære

De nyere malematerialer omfatter bl.a.:

- Silikatmaling
- Cementpulver
- Plast- og akrylmaling
- Anti-graffiti

HVIDTEKALK OG KALKFARVER

Hvidtekalk til kalkning består af vådlæsket kalk oprørt med kalkvand eller almindeligt vand. Hvidtekalk skal påføres i relativt tynde lag med pensel, hårkost eller en slidt græskost med skiftevis vandrette, lodrette og tværgående strøg. Når kalken karboniserer, dannes calciumkarbonat, der er uopløseligt i vand og bliver siddende på facaden som et hvidt kridtlag.

Hvidtekalk kan farves med tørfarver eller jernvitriol, hvorved man får kalkfarver. Da kalk i sig selv er hvid, kan kalkfarver ikke blive helt mørke, dvs. f.eks. ikke kulsort.

Tørfarver (pigmenter) der anvendes til iblanding i kalk skal være kalkægte. Jernvitriol er en jernforbindelse, som i sig selv er grøn, men ved iltning ændrer farve til forskellige nuancer mellem gult og rødt.

Kalkning er den mest diffusionsåbne form for overfladebehandling, man kan påføre en bygning. Derfor ophobes fugt i mindre grad i murværk og tømmer.

ORDFORKLARING

Karbonisering er en kemisk proces, hvor den flydende hvidtekalk reagerer kemisk med luftens kuldioxid og hærdet op.

Et kalkægte pigment ændrer ikke farve ved kalkens indvirkning.

ORDFORKLARING

Iltning sker når ilt (oxygen) indgår i en kemisk forbindelse med f.eks. et metal.

At et materiale er diffusionsåbent betyder, at fugt og vanddamp kan passere gennem små porer i materialet. Dermed kan materialet optage og afgive fugt til og fra sine omgivelser.

ORDFORKLARING

Fungicider dækker over forskellige svampemidler, som anvendes til at forbygge og bekæmpe svampeangreb.

ORDFORKLARING

Emulsion sker når en emulgator tilsættes to væsker med forskellig overfladespænding (polaritet), hvormed væskeerne herefter kan sammenblandes til en ensartet væske.

LINOLIEMALING

Linoliemaling er den mest anvendte oliemaling. Linolie er olie, der stammer fra hørfrø. Linolie har forskellige tekniske egenskaber afhængigt af, om der er tale om rå linolie, rå koldpresset linolie, linoliefernis (kogt linolie tilsat sikkativer) eller standolie. Til facademaling anvendes linoliemaling af kogt linolie, mens linoliemaling af rå linolie primært kan anvendes på ubehandlet, ru træ.

Linoliemaling kan anvendes på træ, metal, puds og mur. Linoliemaling til udendørs brug består af linolie (ofte linoliefernis) og pigment, samt fungicider, hvis anvendt på træ.

Linoliemaling hærdet ved oxidation, hvorved malingen udvider sig og udfylder f.eks. små sprækker i træet. Linoliemaling er diffusionsåben.

Linoliemaling egner sig godt til både udvendigt og indvendigt træ og kan både anvendes på uhøvlet og høvlet træ. Linoliemaling kan altså anvendes på vinduer, døre, porte, bindingsværkstømmer, bræddebeklædninger og andet udvendigt træ.

I dag forbinder man måske typisk linoliemaling med træværk, men tidligere og op til omkring 1950'erne var linoliemaling også anvendt som overfladebehandling på puds og murværk.

Før der kan anvendes linoliemaling på en pudset facade skal kalken i pudsen være hærdet op. På nyopmuret murværk kan der gå op til halvandet år før puds og mørtel kan males med linoliemaling. På ældre facader, der pudses op, skal pudsen være helt tør og typisk hærde i op til to måneder.

TEMPERAFARVER

Den oliemaling, som man historisk har anvendt på husfacader, kunne foruden ren linoliemaling være forskellige temperafarver. Temperafarver (emulsionsfarver) er en fællesbetegnelse for malematerialer, der er fremstillet af en blanding af en vandig lim, pigment og rå eller kogt linolie.

Temperafarver er mere diffusionsåbne end linoliemaling.

KASEINFARVE

Kaseinfarve kan anvendes til bl.a. facadebeklædninger af træ samt maling af bindingsværkstømmer og porte. Kaseinfarve består af kærnemælk, hjortetakssalt og pigment. Hvis der tilsættes linolie til kaseinfarven, får man en temperafarve.

Lak

Der findes flere former for lak. Linolielakfarve består af linoliemaling tilsat naturharpikslak og kan anvendes udenfor på bygningsdele, der ikke er udsat for regn. Naturharpikslak eller tungolielak kan anvendes dér, hvor en helt blank overflade ønskes på f.eks. en yderdør. Malingen kræver mange lag med mellemslibninger.

TRÆTJÆRE

Træbjære kan anvendes på alt udvendigt, uhøvlet træ, som f.eks. facadebeklædninger, bindingsværk og porte. Træbjære består af fyrretræets

ORDFORKLARING

Laserende maling har en farvetone og er samtidig transparent.

egne terpentin-, olie- og harpiksstoffer, udvundet af kerneveddet ved hjælp af varme.

Træbjæren er lysebrun og laserende. Noget træbjære er mørkere i farven på grund af trækulsrester fra milebrændingen. Efter mange lag bliver træbjæret træ meget smukt mørkebrunt. Der kan tilsættes sort pigment, hvis man ønsker en endnu mørkere farve.

SILIKATMALING

Silikatmaling kan opdeles i to kategorier:

- Silikatmaling med uorganiske bindemidler, der består af flydende kaliumsilikat (vandglas).
- Silikatmaling med organiske bindemidler, der f.eks. kan bestå af plastdispersioner eller silikoneharpiks-emulsioner.

Silikatmaling med uorganiske bindemidler kan kun anvendes på mineralske overflader. Denne type maling hæfter til underlaget ved en uopløselig kemisk forbindelse med bygningens overflade og danner en slags forstening, der giver en vejrbestandig overflade. Silikatmaling med uorganiske bindemidler kan, fordi den indgår i kemisk forbindelse med den underliggende puds, ikke afrenses igen. Ønsker man f.eks. at vende tilbage til en kalket overflade, vil det kræve en fuldstændig pudsafrensning af facaden. Silikatmaling med uorganiske bindemidler kan ikke males uden på kalk eller malingstyper som plastmaling.

Silikatmaling med organiske bindemidler hæfter til underlaget ved den fysiske proces, klæbning. Typisk vil silikatmaling med organiske bindemidler også indeholde uorganiske bindemidler. Derved kan malingstypen hæfte til underlaget ved både klæbning og kemisk reaktion, og overfladen behøver ikke er være 100% mineralsk. Det anbefales dog, at så stor en del af overfladen som muligt er mineralsk.

Silikatmaling kan først anvendes på murværk og pudsede facader, når mørtel eller puds er helt tørret og har hærdet i mindst et år. Silikatmaling er diffusionsåben, men i mindre grad end kalk.

CEMENTPULVER

Cementpulvermaling består af fint formalet cement, dvs. brændt kalk og ler, tilsat fyldstoffer og pigmenter. Da cement hærder med vand (modsat kalk, som hærder med luft, med vand som katalysator), skal cementpulvermaling påføres vådt murværk. Cementpulvermaling er udviklet til brug på beton, men kan også anvendes på murværk og puds, dog med den ulempe, at cementpulvermaling er betydeligt mindre diffusionsåbent end kalk.

Cementpulvermaling er næsten umulig at fjerne fra blankt murværk.

PLAST- OG AKRYLMALING

Plast- og akrylmaling består af mikroplastpartikler og vand samt fyld- og farvestoffer. Plast- og akrylmaling er ikke særligt diffusionsåben og kan forårsage fugtphobning i træ, murværk eller puds.

ANTI-GRAFFITI SYSTEMER

Produkter til overfladebehandling af murede bygninger med henblik på at beskytte mod graffiti, samt at gøre det muligt at afrense graffiti uden at

beskadige bygningen, kan opdeles i to typer: permanente systemer og offer-systemer. Systemerne kan anvendes hver for sig eller som en to-lags-løsning.

Permanente systemer reducerer overfladespændingen, så uønskede farvede stoffer (eksempelvis graffitimaling) ikke kan hæfte på eller trænge ind i overfladen. De permanente systemer trænger ind i overfladens porer, så overfladen fortsat er beskyttet, selvom overfladen slides. Mange af systemerne er diffusionsåbne, så fugt frit kan trænge ud gennem beskyttelseslaget. Permanente systemer kan bruges på såvel vandrette som lodrette overflader, og de har typisk en levetid på 10-20 år (i nogle tilfælde kan levetiden være angivet i det antal afrensninger, produktet tåler).

ORDFORKLARING

Polysakkarider er kulhydrater, som findes i f.eks. stivelse og glukose.

Offer-systemer trænger i modsætningen til de permanente systemer ikke ind i overfladen på det behandlede materiale, men lægger sig som en beskyttende hinde på overfalden. Graffiti binder sig kun til offer-systemet, som så kan fjernes sammen med graffiti. Efter afrensning etableres der et nyt offer-lag. Graffiti på offer-systemer kan fjernes med varmt vand og uden brug af kemikalier. Offer-systemer er ofte baserede på polysakkarider eller voks. I modsætning til de permanente systemer kan offer-systemer kun anvendes på lodrette flader, da de kan blive glatte i regnvejr. Levetiden for offer-systemerne er typisk 2-3 år, hvis de ikke afrenses og fornyes.

6

PRINCIPIELLE AFGØRELSE OG UDTALELSE

I dette kapitel henviser vi til principielle klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement og udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn, der danner præcedens for vores generelle praksis.

AFGØRELSE FRA KLAGEINSTANS

Der findes ingen klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement vedrørende udvendig overfladebehandling, maling og farvesætning.

UDTALELSE FRA DET SÆRLIGE BYGNINGSSYN

Indholdet af disse faglige retningslinjer er forelagt Det Særlige Bygningssyn den 3. september 2019.

Der foreligger ikke generelle udtalelser om sager vedr. udvendig overfladebehandling fra Det Særlige Bygningssyn.

7

EKSEMPLER PÅ BETINGELSER

Ifølge bygningsfredningslovens § 10, stk. 2 kan en tilladelse gøres betinget af gennemførelse af foranstaltninger, som ikke fremgår af ansøgningen. Derfor kan der i en tilladelse til bygningsarbejder være stillet betingelser, som skal opfyldes, for at tilladelsen er gældende.

Nedenstående er *eksempler* på betingelser, som *kan* forekomme i en afgørelse, hvis Slots- og Kulturstyrelsen i den konkrete sag har vurderet, at det er nødvendigt for at opretholde fredningsværdierne i den fredede bygning.

MALEARBEJDE

- Murværk skal kalkes på traditionel vis.
- Malingsarbejde på [skriv bygningsdel] skal udføres med [skriv malingstype].

FARVESÆTNING

- Der skal udføres en farvearkæologisk undersøgelse af malingslag på [skriv bygningsdele, f.eks. vinduer, døre, facade, sokkel og dekorative elementer]. Undersøgelsen skal danne grundlag for den fremtidige farvesætning beskrevet i en farveplan og valg af malingstype.
 - Prøver på farvesætning på ydervægge udføres på flytbare plader.
-

8

KILDER

Larsen, L. (maj 2012). *Malmaterialer III - Pigmenter og farver.* (S. Vadstrup, Redaktør) Hentet december. 16 2019 fra Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside:
https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturarv/Bygningsfredning/Gode_raad_om_vedligeholdelse/8.5_Malmaterialer._Pigmenter_og_farver-compressed.pdf

Vadstrup, S. (maj 2012). *Overfladebehandling af udvendigt træværk.* Hentet 19. december 2019 fra Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside:
https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturarv/Bygningsfredning/Gode_raad_om_vedligeholdelse/9.3_Overfladebehandling_af_udvendigt_traevaerk.pdf

Vadstrup, S., & von Jessen, C. (juni 2012). *Overfladebehandling af udvendigt murværk og puds.* Hentet 16. december 2019 fra Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside:
https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturarv/Bygningsfredning/Gode_raad_om_vedligeholdelse/9.2_Overfladebehandling_af_udvendigt_murvaerk_og_puds.pdf

9

LÆSEVEJLEDNING

BAGGRUND OG HENSIGT

Slots- og Kulturstyrelsen har i perioden 2018-2020 udarbejdet en række faglige retningslinjer for vores myndighedsbehandling af ansøgninger om bygningsarbejder i de fredede bygninger.

Retningslinjerne bidrager til at belyse Slots- og Kulturstyrelsens forvaltning af bygningsfredningsloven for offentligheden.

Formålet med formidlingen af de faglige retningslinjer er, at hjælpe bygningsejere og rådgivere til at fremsende en fyldestgørende ansøgning og samtidig give indsigt i styrelsens sagsbehandling.

De faglige retningslinjer er opdelt i kategorier, der omfatter forskellige bygningsdele, materialer og installationer.

INTRODUKTION TIL KATEGORISERINGEN

De faglige retningslinjer kan læses i sammenhæng med hinanden, da de fleste byggesager typisk omfatter bygningsarbejder, der berører flere forskellige emner.

Retningslinjerne kan også læses i sammenhæng med Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade om bygningsbevaring. De enkelte faglige retningslinjer er nummererede, og disse numre svarer til nummereringen af informationsbladene.

INTRODUKTION TIL TEKSTENS INDHOLD

De faglige retningslinjer består af en række kapitler. Grå bokse i brødteksten indeholder eksempler i tegning. Farvet tekst i brødteksten indeholder korte beskrivelser af hhv. fredningsværdier og signifikans, opmærksomhedspunkter i sagsbehandlingen og eksempler på betingelser, man kan finde i en afgørelse. Informationer i marginen understøtter brødteksten, og her finder man ordforklaringer, billedtekster og henvisninger.

HENVISNING

Find Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade på slks.dk

SÅDAN LÆSES KAPITLERNE

Kapitel 1. Introduktion

Generel introduktion til de enkelte faglige retningslinjer.

Kapitel 2. Slots- og Kulturstyrelsens praksis

Beskrivelse af Slots- og Kulturstyrelsens nuværende praksis. Praksis revideres løbende på baggrund af principielle afgørelser og erfaringer samt udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn. Endvidere indeholder kapitlet information om støttemuligheder.

Kapitel 3. Ansøgningens indhold

Beskrivelse af, hvilket materiale en ansøgning typisk skal indeholde for at sagen er tilstrækkeligt oplyst og kan behandles.

Kapitel 4. Sagsbehandlingen

Beskrivelse af en række parametre som Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og opvejer i den enkelte sag, inden der træffes en afgørelse.

Kapitlet fungerer således som et sagsbehandlingsværktøj for styrelsens medarbejdere og som en ressource, der kan give ansøgere, ejere og rådgivere indblik i, hvad Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og lægger vægt på i byggesagsbehandlingen.

Kapitel 5. Faglig baggrundsviden

Introduktion til læseren af væsentlige dele af den faglige baggrundsviden, som ligger til grund for Slots- og Kulturstyrelsens behandling af byggesager.

Kapitel 6. Henvisning til principielle afgørelser og udtalelser

Såfremt der foreligger principielle klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement eller udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn, der danner præcedens for Slots- og Kulturstyrelsens generelle praksis, fremgår disse af kapitlet. Kapitlet opdateres løbende.

Kapitel 7. Eksempler på betingelser

Liste over eksempler på særlige udførelsesmetoder og materialevalg, som en tilladelse kan være betinget af. Eksemplerne skal ikke forstås som en facitliste, da en afgørelse altid er baseret på en konkret vurdering af den enkelte sag.

Kapitel 8. Kilder

Kildehenvisninger.

UDVENDIG OVERFLADEBEHANDLING

Faglige retningslinjer for byggesager om udvendig maling og farvesætning

December 2020

Publikationen er udarbejdet af Fredede Bygninger, Center for Kulturarv i Slots- og Kulturstyrelsen

Kontakt: bygoplan@slks.dk